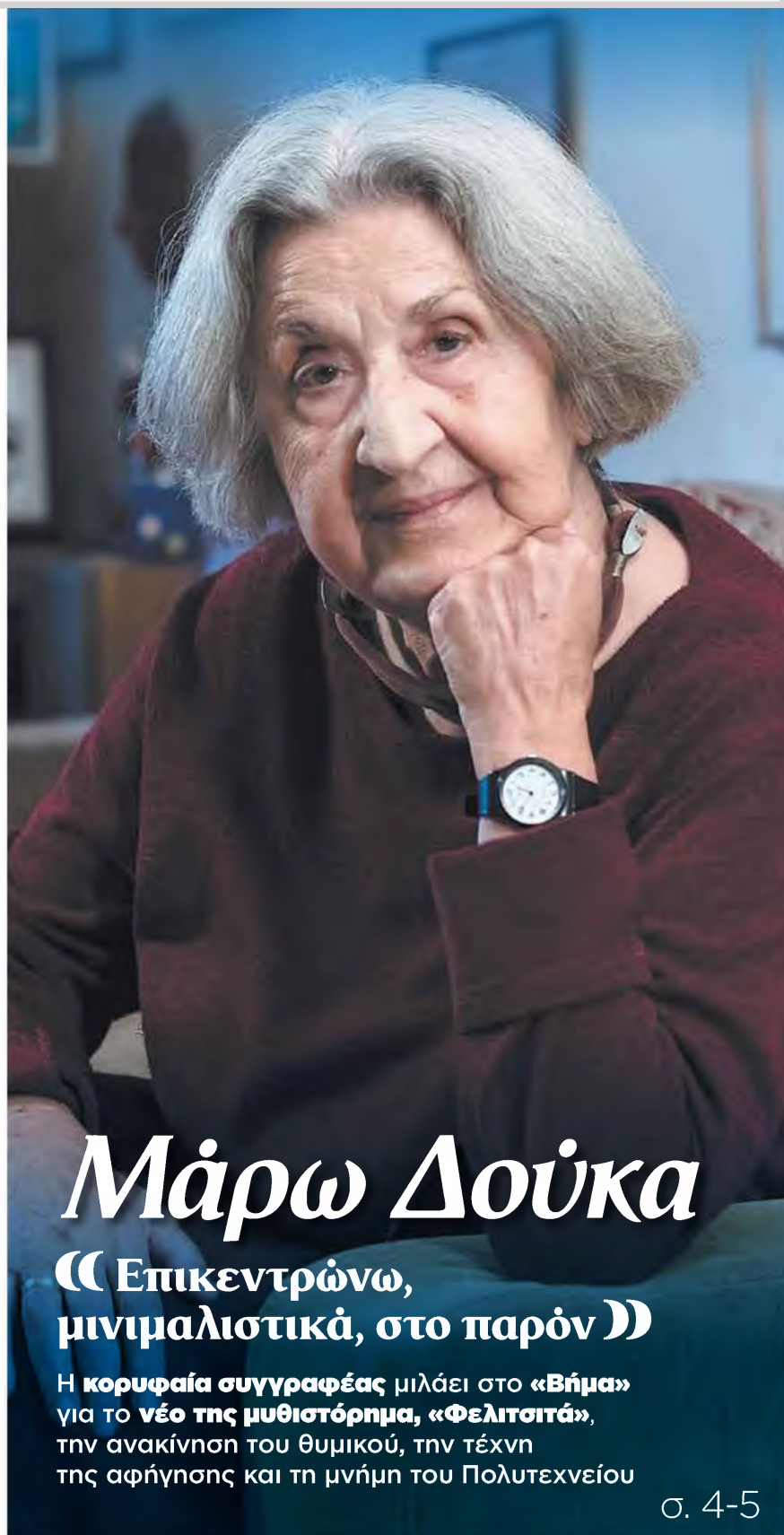

Media: ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ **Page:** 65,68-69 **Published at:** 05-11-2023
Author: **Surface:** 2547.58 **Circulation:** 32170
Subjects: cm²

Μάρω Δούκα

« Επικεντρώνω,
μινιμαλιστικά, στο παρόν »

Η κορυφαία συγγραφέας μιλάει στο «Βήμα» για το νέο της μυθιστόρημα, «Φελιτσιτά», την ανακίνηση του θυμικού, την τέχνη της αφήγησης και τη μνήμη του Πολυτεχνείου

σ. 4-5

ΦΩΤΟ: ΓΡΑΦΕΙΟ «ΒΗΜΑ»

Μάρω Δούκα

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ ΓΡΗΓΟΡΗ ΜΠΕΚΟ

Ο άνθρωπος δεν θέλει πολύ «για να σαλπάρει». Και συχνότατα, αυτό προκύπτει σε ανόπιστες, παράξενες στιγμές. Πλην όμως, ελάτε, ας πάμε μέχρι τα Σεπόλια, ας πλησιάσουμε τη μονοκατοικία μιας τυπικής μικροαστικής οικογένειας στη σημερινή πρωτεύουσα, κι ας δούμε από κοντά πώς, για μια ακόμη φορά, ο Κωνσταντίνος Καβουράκης ή Κάβουρας, ένας εξηντάρης εμποροϋπάλληλος, «τραβασέρνει απ' το μάλλι» την Ελένη, τη γυναίκα του. Το συγκεκριμένο βραδάκι, ωστόσο, είναι διαφορετικό, σημάδια. Διότι με το που μπαίνει στο σπίτι ο Βαγγέλης, ο πρωτότοκος του ζεύγους, και αντιλαμβάνεται τι ακριβώς συμβαίνει, προσπαθώντας να προστατέψει τη μητέρα του, ασυγκράτητος πλέον, μανιασμένος, δεν σηκώνει απλώς χέρι στον γεννητόρα του, μα τον πλακώνει στις μπουιές και τον ρίχνει στο πάτωμα αιμόφυρτο. Ετόυτος ο Άγιος καβγάς, όπως τον περιγράφει η **Μάρω Δούκα** στο νέο της μυθιστόρημα *Φελλισπά* (ο τίτλος σχετίζεται με μια μαυρόασπρη, τρυφερή γαστούλα) ξεσηκώνει μια σειρά από αλυσισδωτές αντιδράσεις, εξωτερικές και εσωτερικές, πρακτικές και υπαρξιακές, που περιστρέφονται γύρω από την απροσδόκητη φυγή του πατέρα αμέσως μετά το ποικιλοτρόπως ανατρεπτικό συμβάν, το οποίο, ασφαλώς, επηρεάζει όλα τα μέλη της οικογένειας ανεξαιρέτως, αναδύοντας στην επιφάνεια καταχωνιασμένα

Η λογοτεχνία ως «υπαρξιακό μурμουρητό»

Η σημαντική **ελληνίδα πεζογράφος** μιλάει στο «Βήμα» με αφορμή το καινούργιο της μυθιστόρημα και παράλληλα ξετυλίγει τις σκέψεις της για τους **σκοπούς της λογοτεχνίας, τη σύγχρονη πραγματικότητα, την Ιστορία και την Αριστερά**

αποθημένα και ανομολόγητες αλήθειες. Σταδιακά και παράλληλα, εμφανίζεται μια ευκρινής αντανάκλαση της ελληνικής κοινωνίας μπροστά στα μάτια μας. Λοιπόν, ο Κωνσταντίνος Καβουράκης ή Κάβουρας ανοίγει την πόρτα, βγαίνει έξω, φτάνει στην οδό Αιόλου, στο κέντρο της Αθήνας, πιάνει εκεί ένα πεζούλι και, κοντολογίς, γίνεται «*άστεγος και ζητάνος*», ένας «*άνθρωπος του δρόμου από επιλογή*», ένας

άνθρωπος «*δίχως ταυτότητα πια*», κατά το γνωστό τραγουδί. Το βιβλίο μόλις κυκλοφόρησε. «Το Βήμα» είχε την ευκαιρία να συνομιλήσει ξανά με τη συγγραφέα, από τις κορυφαίες πεζογράφους μας, και δεν την άφησε ανεκμετάλλευτη.

Κυρία Δούκα, μεταξύ 2019 και 2023 έχετε εκδώσει τρία μυθιστορήματα. Αν μου επιτρέπετε, πώς εξηγείται το γεγονός ότι «γκαζώνετε» εσχάτως, λογοτεχνικά μιλώντας;

«Περνούν τα χρόνια, όλα αλλάζουν κι εγώ, το θέλω ή όχι, γερνώ, ή έστω, για να μη με θεωρήσετε απαισιόδοξη, ωριμάζω... Δεν έχω διάθεση πια να καταπιαστώ με μεγάλες συνθέσεις, όπως στην τριλογία μου (σ.σ. *Αθόλι και φταίγτες*, *Το δικίο είναι ζορικό πολύ*, *Ελα να πούμε ψέματα*), ο ιστορικός καμβάς πάνω στον οποίο κεντούσα εκείνα τα μυθιστορήματα, απ' τη στιγμή που δεν έχω το κουράγιο να χωθώ επίμονα στην ιστορία και στις σκοτεινιές της, δεν μπορεί να με υποστηρίξει. Επικεντρώνω, λοιπόν, μινιαλιστικά στο παρόν, με όσο παρελθόν θα μπορούσε να απαιτήσει ή και να αντέξει το θέμα που ενώ νομίζω ότι εγώ έχω επιλέξει, έρχεται όμως η στιγμή που καταλαβαίνω, όπως μου συμβαίνει σχεδόν πάντα, ότι αυτό με επέλεξε. Τα τρία τελευταία βιβλία μου απαιτήσαν λιγότερο χρόνο, χωρίς αυτό

να σημαίνει ότι απαίτησαν λιγότερο μόχθο και κόπο, λιγότερη προσοχή. Θα πρέπει, επίσης, να ομολογήσω ότι από τα πρώτα μου βιβλία και έως σήμερα, πάντα πιστεύω ότι αυτό που γράφω κάθε φορά είναι και το τελευταίο. Επειτα όμως από την απαραίτητη δημιουργική τεμπελιά νιώθω πάλι την ανάγκη να ξαναρχίσω. Ο χρόνος λιγοστεύει πάντως, δεν έχω πια υπομονή, όπως παλιά, να τελειώνω ένα βιβλίο και να το αφήνω να «σιτελεί», σχεδόν να το ξεχνώ, έχοντας καταπιαστεί με το επόμενο. Θέλω να πο δεν βιάζομαι, αλλά δεν έχω πια και τον απεριόριστο χρόνο. Είμαι κοντά στο σημείο που θα πω: ως εδώ ήταν η διαδρομή μου και έκανα το καλύτερο που μπορούσα».

Αυτά τα τρία βιβλία, τα πιο πρόσφατα, τα έχετε μέσα στο μυαλό σας με έναν ενιαίο τρόπο; Ξαν την «ύστερη» φάση του έργου σας, ας πούμε;

«Ναι, θα τα ήθελα ως μιαν άτυπη τριλογία, το καθένα όμως έχει τις δικές του ανάγκες, τη δική του φόρμα, την ξεχωριστή του περιπέτεια. Μοιάζουν όλα με υπαρξιακό μурμουρητό, και ταυτοχρόνως το βλέμμα των αφηγητών σπέρνεται και προς τα έξω, προς τον δρόμο κυρίως, και η κυρία Αφεντούλα στην *Πύλη εισόδου* και η νεαρή Κάκια στο *Να είχα, λέει, μια τρομπέτα* και ο Κωνσταντίνος με την οικογένειά του στο *Φελλισπά* περπατούν, περιφέρονται, θυμούνται, μονολογούν, σκέφτονται από το σήμερα στο χθες και αντίστροφα. Και στα τρία βιβλία πρωταγωνιστεί ή συμπρωταγωνιστεί η Αθήνα και η ανθρωπογεωγραφία της».

Επικεντρώνω, λοιπόν, μινιαλιστικά στο παρόν, με όσο παρελθόν θα μπορούσε να απαιτήσει ή και να αντέξει το θέμα που ενώ νομίζω ότι εγώ έχω επιλέξει, έρχεται όμως η στιγμή που καταλαβαίνω, όπως μου συμβαίνει σχεδόν πάντα, ότι αυτό με επέλεξε...

Όσο καταγινόμενυ μ' αυτόν τον χαρακτήρα, όσο μου αποκάλυπτε τη σκοτεινιά του, διαπιστώνω ότι υπάρχουν δεκάδες αφανείς λόγοι που μπορούν να μας εκτροχιάσουν, κι ας φαίνεται η ζωή μας αλφαιδιασμένη

ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ

Φελλισπά

Εκδόσεις Πατάκη, 2023, σελ. 272, τιμή 14,40 ευρώ

«Τον ήρωά μου, τον Κωνσταντίνο Καβουράκη ή Κάβουρα, τον έχω δει και ξαναδεί στους δρόμους της Αθήνας. Πότε μου δίνει την ιδέα του απολύτως παραιτημένου, πότε του περιφρονητή και πότε του νοσταλγού της κανονικής ζωής μας, υπάρχουν όμως και φορές που τον βλέπω σαν στυλίτη, αρνητή των υλικών αγαθών, που έχει νικήσει τις ανασφάλειές του, έστω κι αν σιγοκλαίει μέσα του...» τονίζει στο «Βήμα» η Μάρω Δούκα

Ο κεντρικός σας ήρωας, τον πατριάρχη εννοώ, φεύγει από το σπίτι και ζει για κάμποσους μήνες στον δρόμο. Μήπως αναζητούσε απλώς την αφορμή; Μήπως, επί της ουσίας, φεύγει οικειοθελώς από το σπίτι;

«Δεν είναι σίγουρο ότι φεύγει οικειοθελώς από το σπίτι του ο Καβουράκης, φεύγει γιατί το μόνο που ήθελε στη ζωή του ήταν να τον υπολογίζουν, να τον θεωρούν σπουδαίο και αξιο, η αποτυχία του να γίνει αστυνομικός, να τον δεχτούν στο "σώμα" θα τον ακολουθεί για πάντα σαν ήττα. Είναι και η ωραία αυτοδύναμη γυναίκα του, ο μεγάλος του έρωτας, που διαρκώς του πυροδοτεί τη ζήλεια, μια ζήλεια που τον ροκανίζει. Τα παιδιά του τον αγαπούν και ίσως να τον λυπούνται, αλλά δεν του δίνουν καμιά σημασία, οι συνάδελφοί του δεν του φέρονται φιρικά. Οσο καταγιγνώμουν μ' αυτόν τον χαρακτήρα, όσο μου αποκάλυπτε τη σκοτεινιά του, διαπίστωνα ότι υπάρχουν δεκάδες αφανείς λόγοι που μπορούν να μας εκτροχιάσουν, κι ας φαίνεται η ζωή μας αλφαδιασμένη. Κι αυτοί οι δεκάδες λόγοι έχουν να κάνουν και με τη ζωή που ζούμε, τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες που μας δίνονται, τις αντοχές που έχουμε, το εσωτερικό, το αμίλητο πηγαινέλα μας. Να πω εδώ και κάτι ακόμη, τον ήρωά μου, τον Κωνσταντίνο Καβουράκη ή Κάβουρα, τον έχω δει και ξαναδεί στους δρόμους της Αθήνας, πότε μου δίνει την ιδέα του απολύτως παραιτημένου, πότε του περιφρονητή και πότε του νοσταλγού της κανονικής ζωής μας, υπάρχουν όμως και φορές που τον βλέπω σαν στυλίτη, αρνητή των υλικών αγαθών, που έχει νικήσει τις ανασφάλειές του, έστω κι αν σιγοκλαίει μέσα του».

Νομίζω πως σε μεγάλο βαθμό, σε τούτο το βιβλίο, τον τόνο δίνει κατά τα λοιπά η Βούλα, η μικρότερη κόρη, καθώς συλλογίζεται ότι οικογένεια είναι αυτό που αγαπάς και συγχρόνως δεν αντέχεις κιόλας...

«Η οικογένεια πάντοτε, με όλες τις χάρες και όλες τις εκτροπές της. Με τις ρίζες της και τα ξερόκλαδά της. Έχω να πω ότι όλους τους ήρωες και τις ηρωίδες του βιβλίου, έστω και αν προς στιγμήν αισθάνθηκα ότι τους επινόησα, σελίδα τη σελίδα τούς αισθάνομαι να μου επιβάλλονται, να με ακολουθούν και να τους ακολουθώ, να γράφω αυτά που μου υπαγορεύουν, όσο κι αν ακούγεται παραδοξολογία. Και σ'

αυτό ακριβώς, πιστεύω, κατοικοεδρεύει αυτό που λέμε συμβατικά έμπνευση. Σε ό,τι αφορά τους χαρακτήρες, άνδρες και γυναίκες, έχουν προκύψει με τον δικό τους τρόπο, και οι πέντε όμως συγκλίνουν προς τα εκεί που τους ωθεί η εποχή μας. Βλέπουμε πάντως ότι και οι ηττημένοι άνδρες και οι χειραφετημένες γυναίκες είναι εξίσου μεταιωμένοι».

Αυτό που έχει ενδιαφέρον στο «Φελιπατά» είναι ότι δυσκολευόμαστε να αποφανθούμε, να πάρουμε θέση ενδεχομένως, να σταθούμε δίπλα σε έναν συγκεκριμένο χαρακτήρα...

«Οι χαρακτήρες σ' αυτό το βιβλίο δεν ορίζονται μονόπλευρα από το καλό ή το κακό, αλλά και γενικά στη λογοτεχνία, πιστεύω, δεν υπάρχουν μόνο καλοί ή κακοί χαρακτήρες, θετικοί ή αρνητικοί, οι χαρακτήρες για να είναι ζωντανοί, εγώ τουλάχιστον έτσι το αισθάνομαι, πρέπει να είναι πραγματικοί άνθρωποι, να εμπειρεύουν το καλό και το κακό, το θετικό και το αρνητικό, ο καθένας με τη δική του ματιά, τη δική του πλευρά, τα δικά του τραύματα, και προπαντός να "τοποθετούνται" περιβλεπτοί, πάνω και πέρα από το απόλυτο της υποκριτικής ηθικής και της πολιτικής ορθότητας... Οσο για τη φεμινιστική ματιά που έχει γίνει στις μέρες μας πιο μαχητική, δεν ξέρω πόσο αποτελεσματική είναι, πόσο αληθινή, εφόσον το ζητούμενο θα έπρεπε να εμπειρεύει τη συνοδοιπορία και όχι τον ανταγωνισμό και την αντιπαλότητα γυναικών και ανδρών».

Η λογοτεχνία είναι πολλά πράγματα, κυρία Δούκα, μπορεί ωστόσο να μεταμορφωθεί σε έμπρακτο αλληλεγγύη; Και για πόσο;

«Η βαθύτερη αιτία του βιβλίου είναι ακριβώς να αναγνωρίσουμε τουλάχιστον ότι και αυτοί οι άνθρωποι, οι άνθρωποι του λεγόμενου "περιθωρίου", έχουν τη δική τους μνήμη, τις δικές τους αφορμές... Ένας από τους βαθύτερους σκοπούς της λογοτεχνίας είναι να ανακινεί το θυμικό μας και να αναμοχλεύει τη λογική μας, να μας βοηθάει να βλέπουμε αλλιώς τον κόσμο, να κατανοούμε, να συμπάσχουμε, έστω για μια στιγμή μόνο. Αυτές οι στιγμές που αθροίζονται βοηθούν όχι μόνο εμείς να γίνουμε κάπως καλύτεροι αλλά και οι βιαιωμένοι να μη λησμονούν την ανθρωπιά τους, να μη σταματούν να σκέφτονται. Για παράδειγμα, πόσες και πόσες φορές στο *Φελιπατά* ο Κωνσταντίνος Καβουράκης αλλά και οι προσωρινοί συνοδοιπόροι του δεν ένιωσαν παρηγορημένοι, σχεδόν ανακουφισμένοι, χαρούμενοι έστω και για λίγο μέσα στη μαύρη ζωή τους, πόσες φορές δεν ένιωσαν την αύρα της απελευθέρωσης».

Ενας από τους βαθύτερους σκοπούς της λογοτεχνίας είναι να ανακινεί το θυμικό μας και να αναμοχλεύει τη λογική μας, να μας βοηθάει να βλέπουμε αλλιώς τον κόσμο, να κατανοούμε, να συμπάσχουμε, έστω για μια στιγμή μόνο

Στροβιλισμός στην εποχή

Τα πράγματα πώς τα βλέπετε, στη χώρα και διεθνώς;

«Με έχει απογοητεύσει η Αριστερά σε όλες τις εκδοχές της, με εξοργίζει η κοροϊδία της Νέας Δημοκρατίας, με θλίβουν οι πόλεμοι, πρώτα με τον Πούτιν στην Ουκρανία, τώρα με τον ισραηλινό πρωθυπουργό να μακελεύει τη Γάζα. Αυτό με την Παλαιστίνη με έχει πολύ ταραξει. Με εξοργίζει και η στάση των ίδων αποστάσεων... Πολλά θα μπορούσα να πω, αλλά δεν θέλω. Το θέμα είναι ότι όσο περνούν τα χρόνια, με τη "μεταπολιτική" να θριαμβεύει και τις ιδεολογίες να εξαεμίζονται, ο πλανήτης όλο και πιο πολύ θα κινδυνεύει από τους ίδιους ανθρώπους, τους αχόρταγους ισορροπιστές του τρόμου. Αλλά και πάλι τι να πούμε, όσο ημερώνει και βραδιάζει το φως θα διακρίνεται, η ελπίδα δεν θα τελειώνει, ο άνθρωπος όσο απελπισμένος, όσο αποβλακωμένος κι αν είναι θα συνεχίζει την πορεία του. Εγώ ανέκαθεν συνέλεκα τη ματιά και τον βηματισμό μου με την Αριστερά, όπως την εννοώ εγώ, και ταυτόχρονα συνέλεξα με την ανάγκη μου της συγγραφής, προτάσσοντας πάντα την αφοσίωσή μου στη λογοτεχνία που υπηρετώ από το 1974».

Φέτος συμπληρώνεται μισός αιώνας από την εξέγερση του Πολυτεχνείου, τον Νοέμβριο του 1973. Πώς σκέφτεστε σήμερα την «Αρχαία σκουριά», εκείνο το εμβληματικό βιβλίο σας;

«Σε εκείνο το βιβλίο, μέσα από τα χρόνια της δικτατορίας και τα γεγονότα του Πολυτεχνείου, θέλησα να αποτυπώσω τον βηματισμό μιας περίπου συνομηλικής μου, να καταγράψω την επίπονη και επώδυνη διαδρομή της προς την ωριμότητα... Κι ακριβώς αυτό, επειδή είχα, αν και "απαίδευτη" λογοτεχνικά, εστίασε στην αγωνία ενός νέου ανθρώπου που στροβιλιζόταν στην εποχή του, μιλώντας τη γλώσσα της ελκρινείας που δεν κοιματιζόταν σε εποχή άκρας πολιτικής, βοήθησε το βιβλίο να επιβιώσει, να διαβάζεται ακόμη και σήμερα. Αλλά να το πω, και το εννοώ, όσα χρόνια κι αν περάσουν το Πολυτεχνείο θα υπάρχει για να μας θυμίζει... ότι υπήρξε, ότι άφησε το αποτύπωμά του ως ιστορικό γεγονός που θα αναζητά διαχρονικά την επικαιρότητά του αλλά και τη συνέχεια με προμετοπίδια το σολωμικό "Πάντα ανοιχτά, πάντα άγρυπνα τα μάτια της ψυχής μου", κι ας ακούγεται παλιομοδίτικο, ξεπερασμένο...».